

ارزش‌ها

نظریه و کاربرد

تألیف: فاطمه پورشهسواری

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

سرشناسه	:	پورشهسواری، فاطمه، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	ارزشها، نظریه و کاربرد/تالیف فاطمه پورشهسواری.
مشخصات نشر	:	تهران: آرنا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۵ ص.
شابک	:	978-600-356-611-8
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	ارزشها
موضوع	:	Values
موضوع	:	ارزشها -- جنبه های روانشناسی
موضوع	:	Values -- Psychological aspects
موضوع	:	ارزشها (اسلام)
موضوع	:	Values -- Religious aspects -- Islam
رده بندی کنگ	:	۱۳۹۶۳۳۲BD ۴الف۹ب/
رده بندی یویی	:	۸/۱۳۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۸۳۰۰۹

نشر آرنا

عنوان	:	ارزشها، نظریه و کاربرد
مؤلف	:	فاطمه پورشهسواری
ناشر	:	آرنا
چاپ	:	اول ۱۳۹۶
شمارگان	:	۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۵۶-۶۱۱-۸

www.arnapub.com

فهرست مطالب

۹	 پیش‌گفتار
	فصل اول
۱۴	 تعاریف و کلیات
۱۵	 مقدمه
۱۵	 تعریف ارزش در رشته‌های مختلف علمی
۱۶	 الف مفهوم ارزش در علم اقتصاد
۱۷	 ب مفهوم ارزش در فلسفه
۱۹	 مکاتب فلسفی و ارزش‌ها
۱۹	 ایده‌آلیسم
۲۱	 ارزش‌ها در مکتب ایده‌آلیسم
۲۳	 ارزش‌ها در مکتب رئالیسم
۲۵	 ارزش‌ها در مکتب پراگماتیسم
۲۷	 ارزش‌ها در مکتب اکزیستانسیالیسم
۳۱	 ارزش‌ها در مکتب پست‌مدرنیسم
۳۲	 ارزش‌ها در جامعه‌شناسی
۳۳	 ارزش‌ها در روان‌شناسی
۳۵	 ارزش و نیاز
۳۶	 ارزش و انگیزه
۳۷	 ارزش و میل
۳۸	 فرهنگ و ارزش
۴۷	 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دوم

۵۰	طبقه بندی ارزشها و مراحل کسب آنها
۵۱	طبقه بندی
۵۱	طبقه بندی کلاک هورن
۵۲	طبقه بندی رسچر
۵۲	عمومی یا اختصاصی بودن
۵۲	موضوع ارزشها
۵۳	فایده بخشی
۵۴	تقسیم ارزشها بر محور ابزاری -- غایی
۵۴	تقسیم بر مبنای دیگر ارزشها
۵۵	تقسیم بندی سیکلهاوت
۵۵	تقسیم بندی آلورت
۵۸	تقسیم بندی روکی
۵۹	فرایند کسب ارزشها
۶۰	درونی سازی و نهادینه کردن آنها
۶۱	مراحل کسب ارزشها
۶۲	عوامل مؤثر بر کسب ارزشها
۶۲	نقش ساختار فرهنگی در کسب ارزشها
۶۳	نقش خانواده در کسب ارزشها
۶۴	سطح اقتصادی اجتماعی
۶۴	روشهای انتقال ارزشها
۶۶	ارزشهای اساسی

فصل سوم

۷۲	ارزشها در نظریه های روان شناسی
۷۳	مقدمه
۷۳	نظریه یونگ
۷۷	تیپهای شخصیت
۷۹	دیدگاه یونگ در باره ارزشها
۸۰	نظریه آلورت
۸۲	ویژگیهای شخصیت بالغ
۸۶	نظامهای ارزشی
۸۹	نظریه مازلو
۹۰	سلسله مراتب نیازها
۹۳	ویژگیهای افراد خودشکوفا

۹۴	دیدگاه مازلو در مورد ارزش‌ها
۹۶	نظریه آدلر
۹۷	اصول مهم نظریه‌ی آدلر
۱۰۰	ارزش‌ها در نظریه آدلر
۱۰۱	نظریه فرانکل
۱۰۳	ارزش‌ها در نظریه فرانکل
۱۰۵	نظریه شوارتز
۱۰۷	محتوای ارزش‌ها
۱۰۹	اصلاح محتوی ارزش‌ها
۱۱۱	ساختار ارزش‌ها
۱۱۶	رابطه نظام‌های ارزشی با دیگر متغیرها

فصل چهارم

۱۱۸	ارزش‌ها در دین اسلام
۱۱۹	ارزش‌ها در دین
۱۲۳	مبانی انسان‌شناسی در اسلام
۱۲۸	مبانی هستی‌شناسی دین اسلام
۱۳۱	ارزش‌ها از نگاه دین اسلام
۱۳۲	ارزش‌ها در ارتباط با خداوند
۱۳۳	ارزش‌ها در ارتباط با خود
۱۳۴	ارزش‌ها در ارتباط با دیگران
۱۳۵	ارزش‌ها در ارتباط با شبکه اجتماعی پیرامون
۱۳۶	ارزش‌ها توصیه شده در ارتباط با طبیعت
۱۳۸	احادیث روایت شده از امام جعفر صادق (ع)
۱۴۰	ارزش‌ها از دیدگاه امام علی (ع)
۱۴۲	کارکرد ارزش‌ها
۱۴۳	ارزش‌های اجتماعی

فصل پنجم

۱۴۶	اندازه‌گیری و سنجش ارزش‌ها
۱۴۷	تاریخچه
۱۴۸	پرسشنامه ارزشی شوارتز
۱۴۹	پرسشنامه ارزش‌های آلپورت، ورنون و لیندزی
۱۵۰	معرفی پرسشنامه
۱۵۱	پرسشنامه شناخت ارزش‌های روکیچ
۱۵۲	پرسشنامه ارزش‌های شخصی (شری و ورما)

۱۵۶	 دستورالعمل اجرای پرسشنامه ارزش های شخصی
۱۵۸	 پیوستها
۱۵۹	 پیوست شماره یک: خلاصه گزارش پژوهش
۱۶۹	 پیوست شماره ۲: پرسشنامه ها
۱۹۱	 منابع

www.ketab.ir

پیش‌گزار

ارزش‌ها رفتار انسان را پایه‌ریزی کرده و به آن شکل و جهت می‌دهند و در تمام ابعاد زندگی انسان می‌توانند اثر باشد. بنیان ارزش‌ها را باید در اندیشه و تفکر انسان جستجو کرد که اهمیت و سودمندی یک شیء، اندیشه، شخص و امور را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. ارزش‌ها ابعاد اصلی شخصیت انسان را تشکیل می‌دهند و معرف فلسفه زندگی فرد هستند. آن‌ها مهمترین عامل در تمام فکری و نگرشهای انسان هستند. ارزش مفهومی است که با شناخت و عواطف پیوند دارد.

اصطلاح شناخت فرایندهایی را توصیف می‌کند که به رسیاه آنها ارگانیسم اطلاعاتی را درباره محیط کسب می‌کند و آن اطلاعات را برای تنظیم رفتار خود به کار می‌برد. توانایی فکری برای دریافت هیجان و احساسات را، عواطف می‌تواند. جنبه‌های عاطفی ساختمان روانی در کنار جنبه‌های شناختی قرار دارد. این جنبه‌ها بدون آنکه بصورت محض و مستقل وجود داشته باشند، ساختمان روانی انسان را تشکیل می‌دهند. ارزش‌های شناختی، رغبت‌ها و ارزشهای عاطفی نیازها را منعکس می‌کنند. علاوه بر آن ارزش‌ها، اهداف و مقاصد فرد را در زندگی اجتماعی تبیین می‌کنند و به او در راه رسیدن به این اهداف انرژی می‌بخشند. ارزش‌ها از خلال ساز و کارهای اجتماعی در اعماق احساسی و لایه‌های زیرین شخصیت افراد نفوذ نموده و شیوه‌های عمل و احساس و

اندیشه او را سازماندهی و رهبری می‌کنند. آن‌ها به عنوان معیار مطلوب هنگام قضاوت کردن در مورد رفتار خود و دیگران، شکل دادن و بیان نگرش‌ها و هنگام توجیه منطقی اعمال و رفتارها به کار می‌روند و در حالات روانی تأثیر می‌گذارند.

ارزش‌ها ساختارهای روانشناختی هستند که در اثر تجربه‌های فرهنگی، اجتماعی و شخصی درونی می‌شوند و در هر جامعه‌ای در شکل دهی کنش و رفتار فرد در زندگی اجتماعی نقش مهمی ایفا می‌کنند. ارزش‌ها در واقع رفتارها را تحت کنترل خود قرار می‌دهند. دارای کارکرد فردی و اجتماعی هستند. مهم‌ترین کارکرد فردی ارزش‌ها فراهم کردن استانداردهای یا معیارهایی است که رفتار فرد را در جهت مختلف هدایت می‌کند (شوارتز و بیلسکی، ۱۹۸۶). از نظر جامعه‌شناختی مهم‌ترین کارکرد ارزش‌ها تعیین شیوه‌های مطلوب اندیشیدن و عمل کردن متناسب با فرهنگ و تحقق همبستگی اجتماعی می‌باشد. علاوه بر این، ارزش با دارای کارکرد انگیزشی، سازگاران، دفاع از خود و رشد و شکوفائی شخصی می‌باشند.

تحلیل رفتار و تبیین عوامل تأثیر گذار بر شکل‌گیری رفتارها حوزه گسترده‌ای از علم روانشناسی را تشکیل می‌دهد. از همین رو مکاتب مختلف روانشناسی در مورد علل انجام رفتارهای فردی در شرایط مختلف تبیین‌های ویژه خود را دارند. بررسی دلایل هر یک از این نظریه‌ها عوامل متعددی، خانوادگی، زیستی و محیطی را شامل می‌شود. هر کدام از این رویکردهای نظری اولویت بیشتری به عامل خاصی می‌دهند. مثلاً رویکرد روانکاوی مجموعه اتفاقات تولد تا ۵ سالگی در طی مرحله رشد روانی جنسی را مهم می‌داند. بسته به اینکه هر کدام از مراحل رشد روانی جنسی چگونه طی شوند و فرد چه تجربیاتی در این مراحل کسب کند عامل بروز اصلی رفتارها در سنین بعدی زندگی را این مجموعه اتفاقات تشکیل می‌دهند. در مقابل رویکرد رفتارگرایی با نگاهی متفاوت به علل رفتار آدمی می‌پردازد. از نظر تئوری‌های رفتارگرایانه یادگیری و کسب عادت به صورت فرایندی کاملاً هشیار عامل اصلی رفتار انسان می‌باشد. رویکردهای شناختی که اخیراً

توجه بیشتری به آنها مبذول شده است. بینش و ادراک انسان و به طور کلی سیستم فکری و مجموعه شناختها را عامل بروز رفتارها می‌داند. در همه این مجموعه نظریه‌ها سعی شده با برجسته کردن عاملی خاص رفتار فرد تبیین شود؛ اما واقعیت این است که رفتار می‌تواند تحت تأثیر عوامل متعدد قرار گیرد. در این میان تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی را نمی‌توان ندیده گرفت. در دو دهه گذشته نیز شاهد هستیم که تمایل فرایندهای برای تحلیل تعیین کننده‌های فرهنگی رفتار از جمله ارزش‌ها شروع شده است. در این میان، رشته روانشناسی اجتماعی بیشترین تمایل به این قضیه را نشان داده و مطالعه ارزش‌ها به عنوان نوعی میانجی یا تعدیل کننده و انرژی دهنده به رفتارها به صورت گسترده‌ای مورد توجه واقع شده است. روانشناسان اجتماعی معروفی نیز به صورت اختصاصی به مطالعه ارزش‌ها پرداخته و نظریه‌هایی نیز در این باب تدوین شده است. از میان این روانشناسان می‌توان به روکیچ، آلپورت و شوارتز اشاره نمود. در دهه‌های اخیر شوارتز بر بسط نظریه‌های قبلی مطالعه بسیار گسترده‌ای در باب شناسایی و تحلیل محتوای ارزشهای رایج در بین الملل مختلف انجام داده و نظریه نسبت‌اجامعی نیز در این زمینه ارائه داده است.

به نظر شوارتز ارزش‌های انسانی تجسم شناختی از اهداف عینی، انتزاعی و فراموقعیتی هستند که درجه اهمیت آنها به منزله اصول راهنما در زندگی افراد و گروهها متفاوت بوده و به صورت سلسله مراتبی رتبه بندی می‌شوند (شوارتز و افرو، ۱۹۹۸). ارزش‌ها اکتسابی هستند و به صورت سلسله مراتبی در قالب یک نظام ارزشی سازمان دهی می‌شوند.

فرد این نظام را به عنوان طرح کلی برای تصمیم گیری و حل تعارض به کار می‌برد. آنها در عین حال ملاکهای رفتار نیز می‌باشند و در طول زمان به طور قابل ملاحظه‌ای ثبات دارند. به همین دلیل به عنوان پیش بینی کننده طیف گسترده رفتارها از قبیل

رفتار سازمانی، نوع دوستانه، وابستگی به مواد، گرایش‌های سیاسی و تفاوت‌های بین فرهنگی و غیره به کار می‌روند.

نظر به اهمیت ارزش‌ها و با توجه به اینکه ارزش‌ها هسته و محور اصلی تعلیم دینی هستند و خداوند در قرآن کریم در باره هدف بعثت پیامبر اکرم(ص) می‌فرماید "ای پیامبر ما تو را برای تکمیل فضائل و ارزش‌های اخلاقی مبعوث کردیم" وجود منابع مکتوب در باره ارزش‌ها بسیار ضروری است. از سوی دیگر نظام اجتماعی ما یک نظام ارزش محور بوده و هدف آن تربیت انسان‌های برخوردار از فضائل و اصول اخلاقی است، که بتوانند عنصری مفید برای خود و جامعه باشند. انتظار می‌رود که اعضاء جامعه بر اساس تعلیم دینی مؤمن، درستکار، با مسؤولیت پذیر و واجد صفات و ارزش‌های انسانی و اخلاقی باشند.

علیرغم نیاز مبرم به متون تخصصی کاربردی در زمینه ارزش‌ها اما منابع قابل تأمل و متنوعی در دسترس نمی‌باشد. از این رو این کتاب با هدف معرفی جامعی از اطلاعات و معارف موجود در زمینه ارزش‌ها در پنج فصل تهیه شده است. در فصل اول به بیان تعاریف و کلیات پرداخته شده، فصل دوم طبقه‌بندی‌های رایج در باره ارزش‌ها و نحوه درونی سازی آنها را به تفصیل بیان نموده است. در فصل سوم نظریه‌های ارزشی در رشته روانشناسی معرفی شده‌اند. در فصل چهارم ارزش‌ها بر اساس شیوه‌های دین اسلام و نمود تفصیلی آنها در آیات و روایات مورد بحث قرار گرفته‌اند. فصل پنجم برخی از شیوه‌های اندازه گیری و سنجش ارزش‌ها و آزمون‌های مربوط به آنها را معرفی کرده است. در پایان بخشی از نتایج پژوهشی که توسط مؤلف در مورد سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان استان کرمان انجام شده در پیوستها ضمیمه شده است.

امید است این اثر مورد استقبال و بهره برداری اساتید، دانشجویان و فرهیختگان جامعه قرار گیرد و خوانندگان بزرگوار با تذکر نواقص و ارائه نظرات اصلاحی بر اینجانب منت نهند تا در چاپ‌های بعدی به رفع آنها اقدام شود.

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید هم مگر لطف شما پیش نهد گامی چند

فاطمه پور شهسواری

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور مرکز سیرجان

زمستان ۱۳۹۵

www.ketab.ir